

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av den anpassade grundskolans
undervisning om kunskapsområdet sexualitet, samtycke
och relationer vid Anpassad grundskola Edvinshem i Ystads
kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Anpassad grundskola Edvinshem avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt rektorns ansvar för utbildningen inom samma område.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda anpassade grundskolornas undervisning samt rektorns ansvar för utbildningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Anpassad grundskola Edvinshem den 22 januari 2025. Besöket genomfördes av utredarna Roger Persson och Anna-Carin Kostic.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- En observation av delar av lärmiljön
- En gruppintervju med elever
- En gruppintervju med lärare
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från de skolor som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras hösten 2025.

Beslut

Undervisningens bidrag till att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Anpassad grundskola Edvinshem i Ystads kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen **i flera delar** utformas för att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- arbeta med inslag i undervisningen som ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersproblematik samt inslag som utvecklar ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Anpassad grundskola Edvinshem i Ystads kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att rektorn **i flera delar** ansvarar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- utforma utbildningen inom kunskapsområdet så att den är återkommande och samordna undervisningen så att eleverna får möjlighet att uppfatta kunskapsområdet som en helhet

Uppföljning

Huvudmannen ska senast **den 1 oktober 2025** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas. Redogörelsen skickas via e-post, till kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2024:9774) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömning

Undervisningens bidrag till att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Undervisningens innehåll

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Samordnad undervisning
- Kunskaper i undervisningen

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Undervisningen är aktuell och fördjupad, men endast delvis återkommande

Granskningen visar att undervisningen om kunskapsområdet är aktuell och fördjupad, men att frågor om hedersrelaterat våld och förtryck endast till viss del är återkommande.

Av intervjuer med elever och lärare framgår att undervisningen omfattar frågor om sexualitet, samtycke och relationer under årskurserna 7–9, men att undervisningen inte omfattar inplanerade inslag om hedersrelaterat våld och förtryck. Lärare berättar att kunskapsområdet behandlas mer specifikt och övergripande inom ramen för undervisningen i de naturorienterande ämnena vid två tillfällen under elevernas högstadietid. Enligt lärarna omfattar undervisningen återkommande valda delar av området även i andra ämnen, såsom frågor om relationer och kärlek. Av intervjuer med lärarna samt dokument som har begärts in från huvudmannen framgår dock att frågor om hedersrelaterat våld och förtryck inte behandlas återkommande i planerad form.

I intervjuer berättar lärarna att de håller sig uppdaterade inom kunskapsområdet genom att ta del av information på Skolverkets hemsida samt att de använder sig av material från UR Play. Lärarna uppger också att eleverna varje vecka får titta på nyhetsrapportering anpassad för unga, både i ämnesundervisning och under mentorstider. Enligt lärarna är det vanligt att innehållet i nyheterna relaterar till kunskapsområdet och de ger som exempel att vissa frågor har handlat om hedersproblematik.

Lärarna berättar att det är inplanerat i elevhälsans årshjul att elevhälsan ska besöka klasserna för att prata om könssjukdomar och preventivmedel samt att de också finns tillgängliga vid behov och kan ge tips på material att använda i

undervisningen. I intervjuer och av dokument som begärts in från huvudmannen framkommer att elevhälsan har pratat med elever om ämnen som sociala medier, vänskap och samtycke.

Intervjuade lärare berättar att det framför allt blir under arbetets gång som eleverna får möjlighet att fördjupa sig i olika frågor. Lärarna beskriver en variation bland eleverna både i det sociala och i fråga om kunskapsutveckling där en del elever är nyfikna och vill ha reda på mycket medan andra behöver mer grundkunskaper. Vanligt är att eleverna får titta på en film som de sedan diskuterar tillsammans utifrån vad eleverna upplever som intressant. En lärare berättar även att hen detta år inledde med människokroppen för att de längre fram ska kunna arbeta med känsligare ämnen som pubertet och sexualitet. Lärarna nämner att de använder sig av en applikation som handlar om kroppen, känslor, relationer och sex där eleverna kan arbeta med olika delar utifrån sin nivå.

Samordnad undervisning

Sexualitet, samtycke och relationer ingår i flera ämnen, men undervisningen är inte samordnad

Granskningen visar att det endast i viss mån finns ett organiserat och medvetet arbete på skolan för att samordna undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer så att eleverna får en helhetsbild av kunskapsområdet.

Av intervjuerna med lärarna framgår att kunskapsområdet främst berörs i naturorienterande och samhällsorienterande ämnen, men att valda delar också kommer in i ämnen som svenska, engelska, idrott och hälsa samt hem- och konsumentkunskap. Lärarna berättar att de på egna initiativ har vissa samarbeten och ämnesövergripande arbeten och ger som exempel ett samarbete med fokus på människokroppen i de naturorienterande och de samhällsorienterande ämnena. Ett annat exempel är ett ämnesövergripande arbete i de samhällsorienterande ämnena och engelska som omfattar frågor om relationer, könsroller och samtycke. Enligt lärarna kan det dock vara svårt att hitta samarbetsytor med lärare i praktisk-estetiska ämnen med anledning av att de lärarna främst har sin undervisning i grundskolan.

Kunskaper i undervisningen

Undervisningen ger eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om kroppen och sexualitet

I intervjuer med lärarna och eleverna framkommer att undervisningen innehåller flera olika arbetsuppgifter inom kunskapsområdet som bidrar till att eleverna får kunskaper om bland annat människokroppen, puberteten, människans reproduktion, identitet, sexualitet och könsidentitet. I naturorienterande ämnen får eleverna till exempel arbeta med kroppens anatomi, puberteten och hormoner.

Eleverna berättar även att de i undervisningen har pratat om hur det kan kännas i kroppen när man blir kär.

Undervisningen stärker elevernas förutsättningar att göra självständiga och medvetna val

Av intervjuerna med eleverna och lärarna framgår att undervisningen innehåller arbetsuppgifter där eleverna får öva på att ta ställning i olika frågor. Lärarna berättar exempelvis att de använder sig av värderingsövningar i arbetet med kunskapsområdet och att eleverna då själva får ta ställning i olika frågor om sex och samlevnad. Rektorn beskriver att en viktig fråga generellt för personalen på skolan är att förbereda eleverna inför framtiden genom att stärka eleverna i att göra egna val. Enligt rektorn för de ofta diskussioner inom personalen om detta. Mycket av fokus riktas mot kommunikation och att elever ska öva sig på att våga uttrycka känslor i bilder, ord och tecken. Rektorn berättar att en stor del av detta arbete sker i det dagliga mötet med eleverna och inte bara i undervisningen.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla förmågan att leva sig in i andra människors situation och förstå betydelsen av samtycke

I intervjuer med lärarna och eleverna framkommer att de i undervisningen arbetar med relationer, respekt, empati och acceptans för andra människors olikheter. En lärare ger som exempel att utgå från berättande texter som fabler där eleverna först får försöka tänka som ett djur och därefter föra samtalet vidare till hur de själva skulle känna sig om det gällde dem. Lärarna berättar även om att de utifrån tv-serier har pratat om relationer och om karaktärer som går från att vara elaka till att vara snälla. Enligt lärarna är vänskap ett vanligt tema för olika skönlitterära texter som eleverna har läst. Vidare berättar lärarna att de pratar med eleverna om vilka rättigheter och skyldigheter som gäller för alla människor i samhället. I intervjuerna med lärarna framkommer därutöver att elevhälsan har pratat med eleverna om ämnen som vänskap, till exempel hur man gör för att behålla vänner och vad som gör att det kan bli fel i en vänskapsrelation. Eleverna ger ytterligare exempel på att de har pratat om och flick- och pojkvänner samt att kärlek inte bara står i relation till attraktion.

I intervjuerna uppger lärarna att de har pratat om samtycke i såväl de naturorienterande ämnena som de samhällsorienterande ämnena samt i svenska och engelska. Lärare ger bland annat exempel på att de har pratat om samtycke i relation till de privata delarna på kroppen och vad som är okej respektive inte okej att beröra på någon annan människa. Eleverna berättar att de i undervisningen har tittat på filmer som bland annat tagit upp samtycke och diskuterat våldtäkt i förhållande till samtycke. En av lärarna berättar att eleverna i samband med detta fick spela in egna filmer utifrån olika teman, däribland

gruppsyck och samtycke, vilket intervjuade elever också bekräftar. Enligt läraren valde de flesta elever att göra filmer som handlade om samtycke.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön men endast i viss mån till hedersrelaterat våld och förtryck

I intervjuer med såväl lärare som elever framkommer exempel i undervisningen som ger eleverna möjlighet att undersöka olika föreställningar om vad som ses som kvinnligt och manligt samt hur dessa föreställningar kan påverka människors livsvillkor. Till exempel har eleverna inom de samhällsorienterande ämnena arbetat med könsroller i förhållande till hur det kan se ut i andra länder samt i relation till hur eleverna föreställer sig sina liv i framtiden. En elev uppger att en lärare har pratat om skillnader mellan kvinnors och mäns löner och att män fick mer medan kvinnor mindre. I intervjun berättar eleverna att de i de naturorienterande ämnena har pratat om samkönad kärlek och normativa begrepp som relaterar till könsidentitet och sexuell läggning, till exempel homosexualitet, bisexualitet och heterosexuallitet, samt vad regnbågsflaggan står för. De har också pratat om alla människors lika värde.

Av intervjuer framgår dock att eleverna endast till viss del ges möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersproblematik. Enligt lärarna sker samtalen om heder inte som inplanerade inslag, utan handlar om att fånga frågor i flykten. Lärarna uppger att frågor om hedersrelaterat våld och förtryck främst uppstår, till exempel om den nyhetsrapportering som de regelbundet tittar på tar upp ämnen som relaterar till detta eller om eleverna själva lyfter frågor. Lärare berättar att frågor om heder var mer aktuella på skolan för några år sedan, när de hade elever från andra kulturer. Elever ger dock ett exempel på samtal i naturorienterande ämnen som har handlat om hur unga kvinnor i andra länder behöver gifta sig med äldre män. I intervjun med rektorn framkommer att hedersproblematik inte är ett område som de har fokuserat på.

Undervisningen ger eleverna viss möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i medier

Av intervjuerna med elever och lärare framgår att eleverna i viss utsträckning arbetar med ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier. Lärare berättar bland annat att eleverna i de naturorienterande ämnena har fått prata om identitet och hur kvinnligt respektive manligt kan framställas i reklam. Exempelvis har eleverna diskuterat om kvinnor måste ha smink och vilken bild av kvinnor som målas upp på sociala medier. Lärarna uppger också att eleverna har fått titta på en film som handlade om en person som upplevde sig född i fel kropp. Enligt lärarna har undervisningen inte haft inplanerade inslag som rör sexualiserad budskap i bilder och filmer, men de

berättar att eleverna på egna initiativ har lyft frågor om exempelvis pornografi till diskussion.

Undervisningens form

Här bedöms:

- Didaktiska val i undervisningen
- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Didaktiska val i undervisningen

Undervisningens arbetsuppgifter är varierade och lärmiljön är anpassad

Granskningen visar att lärarna skapar en variation i uppgifterna som eleverna får i samband med undervisning inom kunskapsområdet. Lärmiljön är utformad för att möta elevernas behov. I undervisningen används alternativa kommunikationsverktyg för att tillgängliggöra undervisningen för samtliga elever.

I intervjuerna ger lärarna och eleverna flera exempel på hur de arbetar med kunskapsområdet. Enligt lärarna är det ibland svårt att nå fram till eleverna. Av den anledningen använder sig lärarna av olika metoder för att göra saker mer begripliga, som tecken, bildstöd och repetition. Lärarna beskriver att det är enklare att prata utifrån en film eller bild när de ska försöka konkretisera inslag eller begrepp som eleverna kan uppleva som abstrakta. Det kan handla om att titta på olika filmer och serier, till exempel på temat kärlek, relationer, puberteten och samtycke, som eleverna sedan får diskutera utifrån. Lärarna berättar att eleverna också har varit på utställningar på museum som har omfattat ämnen som könsroller, relationer och samtycke, vilka de sedan har arbetat vidare om i undervisningen. Ett annat exempel som framkommer från både lärarna och eleverna är att eleverna nyligen har dramatiserat olika teman från en film, bland vilka samtycke var ett av alternativen. Enligt lärarna kan rollspel vara en god metod för att förtydliga ett innehåll eller demonstrera hur man ska gå till väga i olika situationer. En lärare uppger att eleverna genom rollspel i ämnet engelska har fått träna sig i att våga säga ifrån. Utöver detta berättar en lärare att hen har använt sig av en digital tjänst som handlar om kroppen, känslor, relationer och sex. Enligt eleverna hjälper lärarna till att förklara begrepp som är svåra och att de även tar hjälp av bildstöd, tecken som stöd eller digitala tjänster.

I Skolinspektionens observation av den fysiska lärmiljön i klassrummet framkommer att lärmiljön är utformad för att möta elevernas behov av att lära tillsammans och på olika sätt. Exempelvis har lärarna skapat flera ytor på väggarna i klassrummet för särskilda arbetsmoment med tillhörande bildstöd,

däribland begrepp som relaterar till sexuell läggning och kroppsliga aspekter som puberteten och hormoner. I anslutning till klassrummet finns två grupprum i vilka eleverna kan ha diskussioner i mindre grupper. Enligt lärarna har lärare som undervisar i praktisk-estetiska ämnen fått utbildning i att undervisa elever i anpassad skolform och använder sig av samma bildstöd som i den teoretiska undervisningen.

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Undervisningen främjar ett öppet och tillitsfullt klassrumsklimat, så att elever vill och vågar reflektera och samtala

Granskningen visar att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer äger rum genom aktivt lärarstöd och under sådana förhållanden att elever oavsett könstillhörighet känner sig trygga att delta, även när undervisningen berör svåra eller känsliga frågor. Undervisningen genomsyras av medvetna strategier och arbetssätt som sätter tydliga ramar för att få med sig eleverna samt för att främja en god samvaro och trygghet i undervisningsmiljön.

Av intervjuerna med lärarna och eleverna framgår att eleverna ofta ges möjlighet att arbeta med frågor inom kunskapsområdet. Det sker såväl enskilt och skriftligt som genom att lära tillsammans med en klasskamrat, i mindre grupper och gemensamt i helklass. Lärarna beskriver att det visserligen beror på elevers kunskapsutveckling och sociala utveckling hur pass mycket som de kan delta i diskussionerna, men att alla elever ändå är med vid dessa tillfällen och kan säga till om något känns svårt. Lärarna får oftast med även de mer tystlåtna eleverna i större diskussioner och samtal, exempelvis genom att ställa riktade frågor till enskilda elever. Lärarna säger att det finns en medvetenhet i var respektive elev ska placeras eller hur de ska dela in eleverna i mindre grupper för att skapa en god dynamik i samtalen. Lärarna försöker även vara uppmärksam på dagsform och anpassar placeringar efter detta. En lärare berättar att hen ofta placerar eleverna i en cirkel vid gemensamma samtal, så att alla kan se varandra. Lärarna uppger att det också är vanligt att dela upp eleverna i mindre grupper när de ska diskutera privata och känsliga ämnen som rör sexualitet, samtycke och relationer samt att en kvinnlig personal, antingen en elevassistent eller en ur elevhälsan, håller i dessa diskussioner, vilket har varit önskemål från flickorna. Enligt de intervjuade eleverna brukar det gå bra att diskutera känsliga ämnen som dessa i klassrummet, men att det ibland kan kännas lite nervöst att prata om exempelvis puberteten och liknande. En lärare säger att de utöver detta även för kontinuerliga samtal med eleverna om värdegrund med fokus på alla människors lika värde.

Vidare visar granskningen att det finns en tydlig samtalsstruktur och ett tydligt syfte med de diskussioner som förs inom ramen för undervisningen. Enligt lärarna är eleverna generellt toleranta mot varandra och de lyssnar på vad andra

har att säga utan att uttrycka elaka kommentarer. Lärarna berättar att det är viktigt att vara tydlig med ramarna och att eleverna ska respektera varandras åsikter. I detta ingår även att lyssna på varandra och låta andra prata till punkt samt att föra kontinuerliga samtal om allas lika värde. Dessa förhållningssätt finns också tydligt uppsatta i klassrummet. Lärarna beskriver att det också är viktigt att förklara för eleverna att det inte finns något rätt eller fel svar.

Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Undervisningen fångar upp elevernas intresse och gör eleverna delaktiga i arbetet med kunskapsområdet

Granskningen visar att lärarna fångar det som eleverna är intresserade av i undervisningen. Eleverna ges även möjligheter att tycka till om planering och genomförande av den undervisning som rör kunskapsområdet.

Granskningen visar att lärarna fångar det som eleverna är intresserade av under arbetet med kunskapsområdet. Lärarna berättar att innehållet i undervisningen inom kunskapsområdet bland annat utgår från frågor som eleverna vill lyfta. I intervjuer med lärarna och eleverna framkommer att eleverna får möjlighet att lämna förslag på vad de vill veta mer om inom ett arbetsområde genom att till exempel använda en frågelåda eller att läraren ställer frågor till eleverna på en digital plattform. Enligt lärare har frågorna ofta handlat om identitet och vad som är normalt eller hur man får en vän. Lärarna ger även exempel på att diskussioner om ämnen som pornografi och heder har varit frågor som lärarna har fångat i flykten. Dessutom berättar lärarna att samtal om sexuell läggning kan uppstå på förekommen anledning till exempel då elever använder sig av homofoba uttryck som de egentligen inte vet betydelsen av.

Lärarna uppger att eleverna i slutet av skoldagen får göra en utvärdering och om eleverna har synpunkter på något i undervisningen anpassar lärarna sedan kommande lektioner utifrån dessa kommentarer.

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Rektorns ansvar

Här bedöms:

- Rektorns styrning
- Förutsättningar för samordning
- Ansvar för kompetensutveckling

Rektorns styrning

Rektorn har en begränsad uppfattning om hur kunskapsområdet behandlas återkommande i utbildningen

Granskningen visar att rektorn endast till viss del styr och leder arbetet om hur kunskapsområdet återkommande ska behandlas i utbildningen.

I intervjun med rektorn framkommer att rektorn inte har påbörjat ett arbete med att se över hur olika delar av kunskapsområdet ska hanteras i utbildningen. Rektorn uppger dock att hen inte har identifierat några omedelbara utvecklingsbehov i arbetet med kunskapsområdet. Rektorn beskriver att hen främst har kartlagt vad som görs i undervisningen och hur elevhälsan arbetar. Enligt rektorn sammanställde lärarna vad de gör i de olika ämnena i en plan som sedan lyftes till elevhälsan. Av den plan från huvudmannen som Skolinspektionen har tagit del av framgår att representanter för elevhälsan har inskrivna insatser som de ska genomföra tillsammans med lärarna och elevassistenterna under respektive termin. Rektorn berättar att elevhälsan är med i undervisningen i kunskapsområdet varje år och att det blir mycket repetition. Bland annat beskriver planen insatser från elevhälsan i undervisningen som omfattar samtal och övningar om samtycke, kropp och pubertet samt känslor och kärlek under höstterminen medan frågor om samtycke även återkommer under vårterminen tillsammans med ämnen som sociala medier och "grooming". Däremot framgår inte av arbetsplanen var i utbildningen som särskilda delar av kunskapsområdet är tänkta att behandlas i ämnesundervisningen, däribland frågor om hedersrelaterat våld och förtryck. Rektorn uppger även att hen inte vet i vilken utsträckning som arbete inom kunskapsområdet blir återkommande i undervisningen. Eftersom det inte framgår när ett visst inslag kommer in i undervisningen är det inte heller tydligt i vilken mån kunskapsområdet blir återkommande i utbildningen. Enligt rektorn finns tankar om att förtydliga vilka delar som ska kopplas till sexualitet, samtycke och relationer i årshjulet och att det ska finnas en hälsofrämjande insats varje år i vilken elevhälsan ska delta tillsammans med lärarna.

Förutsättningar för samordning

Rektorn ger begränsade förutsättningar till att samordna undervisningen

Granskningen visar att det finns en begränsad samordning av undervisningen avseende sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn berättar att lärarna arbetar i team som samplanerar och sambedömer undervisningen. Enligt lärarna har rektorn tillgång till lärarnas planering och kan därigenom se vad som tas upp i undervisningen. Lärarna berättar att de har regelbundna kollegiala möten, men att fokus främst har varit på bedömning.

Visserligen finns numera en övergripande sammanställning som visar på vad som ingår i ämnesundervisningen och utbildningen i stort, men det framgår inte av denna på vilket sätt som undervisningen i olika ämnen samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta kunskapsområdet som en helhet. I planen framkommer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer ska vara ämnesintegrerad och en del av skolans hälsofrämjande arbete samt att ansvaret för detta kunskapsområde vilar på all personal i skolan. Lärarna berättar att planen för kunskapsområdet är ny för detta läsår och att det inte fanns någon sedan tidigare. Lärarna beskriver den som en levande handlingsplan som de kan titta i för att säkerställa att de inte har missat något område. Enligt rektorn och lärarna revideras planen årligen och lärarna berättar att de kan göra justeringar i den utifrån den elevgrupp som de har hand om. Enligt lärarna har de dock inte fått några särskilda direktiv från rektorn som rör kunskapsområdet, även om planen gör gällande att frågor avseende exempelvis identitet, sexualitet, könsroller, jämställdhet och normer ingår i såväl undervisning som skolans övergripande värdegrundsarbete. Av planen framgår bland annat att undervisningen i naturorienterade ämnen omfattar kunskap om exempelvis människokroppen, att det i samhällskunskap och svenska är visst fokus på mänskliga rättigheter och normer medan praktisk-estetiska ämnen som bild, idrott och hälsa samt hem- och konsumentkunskap inbegriper frågor om könsroller och samtycke. Trots att hedersrelaterat våld och förtryck nämns i planen som en del av skolans övergripande värdegrundsarbete framgår av intervjuerna att det inte är något som vare sig undervisningen eller utbildningen har tagit upp i planerad form.

Ansvar för kompetensutveckling

Rektorn ser till att det finns förutsättningar för lärare att undervisa om kunskapsområdet.

Granskningen visar att rektorn ser till att det finns förutsättningar för att lärare och övrig personal ska ha den kompetens som krävs samt att lärarna får det stöd som behövs avseende kunskapsområdet. Lärarna har möjligheter att dela med sig av erfarenheter och kunskap i syfte att lära av varandra.

I intervjuer med rektorn och lärarna framkommer att huvudmannen anordnade en kompetensutvecklingsinsats med fokus på könsidentitet och sexuell läggning som pågick under vårterminen 2024. Enligt rektorn och lärarna finns inget påtagligt behov av kompetensutveckling för tillfället, men av intervjuerna framgår att hedersrelaterade frågor kan vara ett svårt ämne att behandla i undervisningen. Rektorn berättar att lärarna har fört diskussioner under en studiedag i början av höstterminen om hur skolan ska arbeta med elever som blir utsatta för kränkningar och att det bland annat omfattade frågor om samtycke. Rektorn uppger dock att det föreligger en utmaning i att de inte har blivit tilldelade några kompetensutvecklingsdagar under vårterminen av huvudmannen.

Identifierade utvecklingsområden

Undervisningens bidrag till att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- arbeta med inslag i undervisningen som ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersproblematik samt inslag som utvecklar ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier

Läroplanen anger att rektorn har ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.¹ Läroplanen anger vidare att skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.²

Av granskningen framgår att undervisningen i begränsad utsträckning ger eleverna möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck samt hur sexualitet framställs i olika medier och sammanhang. Granskningen visar att de diskussioner som förs är främst utifrån oplanerade inslag och/eller på förekommen anledning, vilket kan medföra att kunskaper om hedersproblematik och hur sexualitet framställs i olika medier inte kommer alla elever till del eller att frågor om hedersrelaterat våld och förtryck inte blir återkommande i undervisningen. Genom att undervisningen har inplanerade inslag där frågor om maktstrukturer som rör hedersrelaterat våld och förtryck samt hur sexualitet kan framställas i medier och andra sammanhang kan eleverna rustas med kunskaper och positiva värden för att bygga trygga och respektfulla relationer. Genom att ge eleverna kunskaper om maktstrukturer som rör hedersrelaterat våld och förtryck kan elever få kunskap om grundläggande

¹ Lgra22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

² Lgra22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag Skolans uppdrag.

rättigheter, såsom kroppslig integritet, att leva ett liv fritt från våld och rätten att få forma och påverka sitt liv.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärare förutsättningar att utveckla undervisningen för att eleverna ska få möjlighet att utveckla kunskaper om maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck. Lärarna behöver även i undervisningen arbeta medvetet för att uppmuntra och utmana eleverna att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang. För att lärarna både ska kunna upptäcka utsatthet hos eleverna och förmedla kunskaper i undervisningen behöver lärarna ha kunskaper inom området. Skolverket har material som kan användas i detta.³

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- utforma utbildningen inom kunskapsområdet så att den är återkommande och samordna undervisningen så att eleverna får möjlighet att uppfatta kunskapsområdet som en helhet

Läroplanen anger att skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer och att rektorn har ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.⁴ Läroplanen anger att eleverna ska få möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang.⁵ Vidare anger läroplanen att rektorn har ett särskilt ansvar för att undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet.⁶ Läroplanen anger också att läraren ska samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.⁷

Av granskningen framkommer att rektorn endast i viss mån styr och leder arbetet för hur kunskapsområdet återkommande ska behandlas i utbildningen. Det finns visserligen några återkommande insatser i utbildningen som involverar elevhälsan, men rektorn har inte tagit ett särskilt ansvar för att sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck

³ [Sexualitet, samtycke och relationer - Skolverket; Motverka hedersrelaterat våld och förtryck i skolan - Skolverket](#) (hämtat 2025-02-17)

⁴ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag, Lgra22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

⁵ Lgra22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

⁶ Lgra22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

⁷ Lgra22, avsnitt 2.2 Kunskaper Riktlinjer.

behandlas återkommande i utbildningen. Genom att ta ansvar och se till att kunskapsområdet behandlas återkommande ger det eleverna möjlighet till progression och fördjupat lärande i utbildningen utifrån kunskapsområdet. Vidare framkommer av granskningen att rektorn gett begränsade förutsättningar för samordning av undervisningen gällande kunskapsområdet. Det finns en övergripande sammanställning över skolans arbete inom kunskapsområdet, men av denna framgår inte hur undervisningen blir återkommande i utbildningen eller samordnas av olika ämnen så att eleverna får möjlighet att uppfatta kunskapsområdet som en helhet. Det framgår att lärarna i viss mån planerar undervisningens innehåll var för sig och att det därmed inte finns något medvetet arbete för att synliggöra hur undervisningen kan breddas, fördjupas och ge en helhetsbild av hur kunskapsområdet hänger ihop. Genom att lärarna i högre grad samordnar sin undervisning och får kännedom om vad andra lärare gör kan lärarna närma sig kunskapsområdet tillsammans. Ett samlat arbete kan skapa en helhet för eleverna där olika undervisningsämnen bidrar med olika perspektiv.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn som pedagogisk ledare samt chef över lärarna och övrig personal i skolan tar ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck återkommande ska behandlas i utbildningen. Skolinspektionen rekommenderar vidare att utveckla undervisningen så att den synliggör olika perspektiv och därigenom ger eleverna en helhetsbild. Det kan innebära att ge lärarna ökade förutsättningar att utforma undervisningen om kunskapsområdet så att det återkommer i alla årskurser samt samordna olika ämnesområden så att eleverna får möjlighet att uppfatta kunskapsområdet som helhet. Skolverket har material som kan användas i detta.⁸

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Sara Carlsson, beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Roger Persson. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även juristen Cecilia Winberg samt utredarna Anna-Carin Kostic och Ewa Mölleryd deltagit.

⁸ [Sexualitet, samtycke och relationer - Skolverket](#) (hämtat 2025-02-17)

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Undervisningens innehåll

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Samordnad undervisning

Kunskaper i undervisningen

Undervisningens form

Didaktiska val i undervisningen

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Frågeställning 2

I vilken utsträckning tar rektorn ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Rektorns ansvar

Rektorns styrning

Förutsättningar för samordning

Ansvar för kompetensutveckling

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.⁹

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.¹⁰

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.¹¹ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.¹²

Av skollagen framgår att elevhälsan främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.¹³

Av de inledande delarna av läroplanen för anpassade grundskolan framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling ska aktivt motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Vidare framgår att medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.¹⁴

⁹ 26 kap. 20 § skollagen.

¹⁰ 1 kap. 4 § skollagen.

¹¹ 1 kap. 5 § skollagen.

¹² Prop. 2009/10:165, s. 634.

¹³ 2 kap. 25 § skollagen.

¹⁴ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmänsklighet.

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och ta klart avstånd från det som strider mot dem.¹⁵

Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.¹⁶

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.¹⁷

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.¹⁸

Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar

¹⁵ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Saklighet och allsidighet.

¹⁶ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

¹⁷ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter.

¹⁸ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹⁹

Av de inledande delarna av läroplanen för anpassade grundskolan framgår att skolan ska gestalta och förmedla de värden och rättigheter som uttrycks i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Utbildningen ska utgå från vad som bedöms vara barnets bästa och eleverna ska få kännedom om sina rättigheter.²⁰

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår avseende skolans mål bland annat följande. Att varje elev ska kunna göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet, tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa andra människor. Att varje elev kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utveckla en vilja att handla också med deras bästa för ögonen.²¹

Alla som arbetar i skolan ska i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor och att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Vidare ska alla som arbetar i skolan aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper samt visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt.²²

Läraren ska klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet. Vidare ska läraren öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Undervisningen ska av läraren planeras och genomföras så att eleverna möts och

¹⁹ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

²⁰ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden.

²¹ Lgra22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Mål.

²² Lgra22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Riktlinjer.

arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen.²³

Avseende kunskaper framgår i läroplanens andra del att skolan bland annat ansvarar för att varje elev som läser ämnen efter genomgången anpassad grundskola kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden samt har fått kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck.²⁴

Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling samt får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang och möjligheter att arbeta ämnesövergripande.²⁵

Avseende elevernas inflytande anges både i skollagen och i läroplanen att elever ska ges inflytande över utbildningen och att formerna för elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad. I läroplanen anges vidare bland annat att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen och även planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.²⁶

Det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor. Rektorn ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas.²⁷ På skolenhetsnivå ansvarar rektorn för att det görs ett arbete med att systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.²⁸ I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår bland annat att rektorn som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, kriterierna för bedömning av kunskaper och betygskriterierna. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och inom givna ramar ett särskilt ansvar i bland annat följande delar: Att skolans arbetsformer utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas. Att kunskapsområdet sexualitet,

²³ Lgra22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Riktlinjer.

²⁴ Lgra22, avsnitt 2.2 Kunskaper, Mål.

²⁵ Lgra22, avsnitt 2.2 Kunskaper Riktlinjer.

²⁶ 4 kap. 9 § skollagen, Lgra22, avsnitt 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer.

²⁷ 2 kap. 9 § skollagen.

²⁸ Se 4 kap. 4–6 §§ skollagen.

samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen. Att undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjligheter att uppfatta större kunskapsområden som en helhet och att i undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden.

Rektorn har även inom givna ramar ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och lära av varandra för att utveckla utbildningen.²⁹

Kursplanerna består av delarna syfte och centralt innehåll och har tillhörande betygskriterier samt i vissa ämnen även kriterier för bedömning av kunskaper.³⁰

²⁹ Lgra22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

³⁰ Lgra22, avsnitt 3. Kursplaner.